

LETENYEI LÁSZLÓ: TELEPÜLÉSKUTATÁS

LETENYEI LÁSZLÓ (szerk.): TELEPÜLÉSKUTATÁS SZÖVEGGYŰJTEMÉNY

A tanulmánykötet szerzői: Csernák Boldizsár, Eranus Eliza, Futó Péter, Garamhegyi Ábel, Heltai Erzsébet, Kürtösi Zsófia, Láng Sarolta, Letenyei László, Máth András, José Luis Molina, Rácz Attila, Pálinkó Éva, Sarah Pink, Teresa San Román, Szántó Zoltán, Szanyi Ágnes, Szathmári Milán, Szeszler Zsuzsa, Tarjányi József, Tompai Géza, Vicsek Lilla, Varga-Örvös Béla, Vörös Miklós, és a fordítók: Erdődi Katalin, Földházi Erzsébet, Kállai Tibor.

(Kézikönyv és tanulmánygyűjtemény. Ráció Kiadó és L' Harmattan, Budapest, 2005, két kötet összesen 728 o.)

NIKITSCHER PÉTER

Napjainkban a települések, térségek jövőjére vonatkozó döntések meghozatalakor egyre fontosabb szerepet játszik a „társadalmi egyeztetés”, a helyben élő emberek véleménye. A helyi szándékok, vélemények feltárására azonban nincs egységes módszertan. A szóban forgó könyv által „településkutatásnak” nevezett módszerek több tudományterülethez is szervesen kapcsolódnak, hiszen a települések életével, fejlődésével, belső struktúrájával a szociológiai, közgazdasági, földrajzi vagy antropológiai kutatások egyaránt foglalkoznak.

Egyre több társadalomtudományi irányultságú egyetemi képzés vesz fel tanrendjébe településkutatással kapcsolatos kurzusokat. Ennek ellenére ezidáig kevés olyan munka állt az érdeklődők, a kutatók vagy a diákok rendelkezésére, amely alapos elméleti és gyakorlati útmutatót adna a településkutatás módszertani kérdéseiről. Ezért örömdetes a Letenyei László által írt és szerkesztett, két kötetes „Településkutatás” című munka megjelenése. A kétkötetes kézikönyv és tanulmánygyűjtemény a Szerző megfogalmazása szerint elsősorban a település vagy területfejlesztés területén dolgozó szakemberek, valamint a társadalomtudományi szakos hallgatók számára készült, de a téma iránt érdeklődők számára is érthető és érdekfeszítő olvasmányt jelent.

A kötetben bemutatásra kerülő módszerek kiválasztásakor a Szerző a hiánypótlás nem titkolt szándékával járt el, olyan módszereket választva, amelyekről magyarul egyáltalán nem vagy csak kevés irodalom áll rendelkezésre, ilyenek például az alábbiakban részletesebben is ismertetett *mentális térképezésről, kapcsolatháló elemzésről* vagy a *fókuszcsoportos vizsgálatról* szóló fejezetek.

A szerző azon véleményét, hogy „a mindennapi élet nincs tekintettel a diszciplináris határokra” tükrözi a kiválasztott módszerek interdiszciplinaritása. Letenyei László szerint az egyes települések, térségek életének valós megismerése csak tudományközi megközelítéssel lehetséges, ami azonban némi távolságtartást tesz szükségessé az egyes tudományok belső kategóriáitól, szakzsargonjától, ennek is köszönhető, hogy a kötet nyelve viszonylag egyszerű, és az egyes fejezetek az eltérő szakirányú olvasók számára is érthetők.

A kétkötetes munka első kötete tankönyv és kézikönyv, második kötete pedig szöveggyűjtemény, amely a tankönyv egyes fejezeteiben tárgyalt témákhoz kapcsolódó hazai vagy külföldi szerzők szövegeit tartalmazza, amelyek közül egy kivételével mind most jelenik meg magyar nyelven először.

A tankönyv fejezetei gyakorlati szempontból mutatják be a különböző, a településkutatás során használható társadalomtudományi kutatási módszerek elméletét és alkalmazását. Az egyes módszerek elsajátítását megkönnyítendő a kötet végén minden fejezethez ellenőrző kérdések és gyakorlatok is kapcsolódnak.

A kötet tartalmilag az alábbiak szerint épül fel:

Az első fejezetben a Szerző azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mikor és hogyan van értelme egy településen társadalomtudományi kutatásba belekezdeni, és ezen kutatásoknak milyen szerepe lehet a későbbi településfejlesztési koncepció kialakításában. A szöveggyűjteményben az első fejezethez kapcsolódóan az Európa Tanács 1999/1260 rendelete olvasható, amely az Európai Unió térségfejlesztéssel kapcsolatos alapelveit ismerteti. Majd ehhez kapcsolódva *Futó Péter és Szeszler Zsuzsa A településfejlesztési koncepció készítésének módszerei az EU-ban és Magyarországon* című írása ismerteti meg az olvasót a településfejlesztési koncepció készítésének alapjaival.

A második fejezet a *Kvalitatív és kvantitatív adatgyűjtési technikák ötvözése* címmel a két eltérő szemléletű kutatási gyakorlattal foglalkozik. A Szerző véleménye szerint a két adatgyűjtési technika között nem lehet és nem szabad értékbeli megkülönböztetést tenni, hiszen a helyi társadalom megismeréséhez mindkét technika alkalmazásán keresztül vezet az út. A szöveggyűjteményben ezen témához kapcsolódóan két tétel olvasható. Az első *Teresa San Román A megéréstől a megerősítésig: a terepmunka az antropológiában* című cikke, *Alan Bryman* szociológus pedig a kvalitatív és kvantitatív módszerek összekapcsolásáról ír.

A tankönyv harmadik fejezetével megkezdődik a konkrét kutatási módszerek ismertetése. A fejezetben az elsősorban a kulturális antropológiában alkalmazott résztvevő megfigyeléssel ismerkedhetünk meg. A résztvevő megfigyelés a kulturális antropológiai kutatás klasszikus módszere, amely során a közösség életét az abban való részvétellel, a közösséggel való együttélés során ismerheti meg a kutató. A szöveggyűjtemény idevágó fejezetében *Vörös Miklós és Frida Balázs* az antropológiai résztvevő megfigyelés történetét bemutató írása után a kulturális antropológia egyik klasszikusának *Bronislaw Malinowskinak* 1922-ben megjelent művének bevezetője *Vörös Miklós* fordításában olvasható.

A negyedik fejezet a fókuszcsoportos interjú módszerét mutatja be. A módszer a piac- és marketingkutatás kedvelt technikája, amely során a kutató a csoport tagjaival

folyamatos interakcióban maradvá irányított beszélgetést folytatva szerzi meg információit. A Szerző véleménye szerint a fókuszcsoportos interjú módszere a településkutatásban is használható adatgyűjtési technika. A szöveggyűjteményben a módszerrel kapcsolatban három szöveg található. Elsőként *Robert K. Merton, Marjorie Fiske és Patricia L. Kendall A fókuszált interjú* című munkájából olvashatunk részleteket. A mű a fókuszcsoportos kutatás alapművének számít. Másodikként *Jenny Kitzinger Bevezetés a fókuszcsoportos vizsgálatba* című munkájával ismerkedhetünk meg, amely egy, az egészségügy területén végzett kutatás példáján keresztül mutatja be a módszer alkalmazását. A harmadik szöveg a fiatal magyar kutató, *Vicsek Lilla* tollából származik, és a fókuszcsoportos vizsgálat kimenetelét befolyásoló tényezőkkel foglalkozik.

Az ötödik fejezet az *Interjú, kérdőív és adatbázisok gyűjtése – terepközeli módon* címet viseli. A fejezetben a Szerzőnek nem célja a társadalomtudományos interjúzás, kérdőívezés alaptechnikáinak ismertetése, hisz ezekről már meglehetősen sok magyar nyelvű irodalom áll a diákok és kutatók rendelkezésére. A fejezetet inkább egyfajta kiegészítésnek szánja arról, hogyan lehet a „*kvantitatív technikákat terepközeli módon*” alkalmazni, valamint arról, hogy a címben szereplő módszerek miként alkalmazhatók a kötetnek címet adó településkutatásban. A szöveggyűjteményben a témához kapcsolódóan *Heltai Erzsébet* és *Tarjányi József* cikkét olvashatjuk, amely az ún. mélyinterjú módszerét és annak buktatóit, a módszer alkalmazása során elkövethető hibákat mutatja be. A másik idevágó írás *Eranus Eliza, Láng Sarolta, Máth András és Ráczi Attila* munkája, amely a kérdőíves adatfelvétel újabb módszereivel a telefonos, számítógéppel támogatott és internetes adatgyűjtés technikáival ismerteti meg az olvasót.

A hatodik fejezet témája egy, a hazai társadalomtudományi kutatásban csak kevésbé alkalmazott módszer, a mentális térképezés. A módszer egy adott településről vagy térségről az emberek fejében meglévő szubjektív elképzelések, érzelmi attitűdök, információk összegyűjtésével és interpretálásával válhat a településkutatás alkalmazott módszerévé. A tankönyvben megismerkedhetünk a mentális térképezés elméletével és gyakorlatával, a szöveggyűjteményben a témához kapcsolódva *Roger M. Downs* és *David Stea Térképek az elmében* című munkájából olvashatunk egy részletet, majd a hazai kutatási gyakorlatból ismerkedhetünk meg *Bíró A. Zoltán, Csernák Boldizsár, Garamhegyi Ábel, Letenyei László* munkáival.

A hetedik fejezet a kapcsolatháló elemzés, e napjaink társadalomtudományi kutatásában oly divatos módszer a településkutatásban történő alkalmazásának lehetőségeit taglalja. A szöveggyűjteményben *Szántó Zoltán* a kapcsolatháló elemzés elméletével és *Kürtösi Zsófia* a kapcsolatháló-elemzés módszertani alapjaival foglalkozó írásai olvashatók.

A nyolcadik és egyben utolsó fejezet, a társadalomtudományi kutatás utolsó fázisával, a különböző kutatási módszerek alkalmazásával összegyűjtött adatok, információk interpretálásával foglalkozik. A tervezési, fejlesztési célból végzett településkutatás eredményeit és az eredmények alapján megfogalmazott javaslatokat, a kutatóknak, az olvasók számára is érthető módon kell megfogalmaznia. A Szerző felhívja a

figyelmet a kutatási eredmények alkalmazása során a monitoring fontosságára is. A szöveggyűjteményben a kutatási eredmények interpretációjával kapcsolatban olvashatunk megszívlelendő gondolatokat *Deirde N. McCloskey* és *Sarah Pink* tollából.

Az egyes fejezetekben bemutatott módszerekkel való elmélyültebb megismerkedéshez a szöveggyűjteményen kívül, a kötet végén található tematikus szakirodalmi útmutató ad irányt, amely rövid recenziókat tartalmaz az egyes ajánlott irodalmakról és internet oldalakról, ezzel is megkönnyítve a választást és a továbbhaladást.

Összességében egy nagy szakmai körültekintéssel, igényesen megírt és megszerkesztett műről van szó, amely mindenképpen hiánypótló jellegű és a társadalomtudományi szakos egyetemi hallgatókon kívül a témával foglalkozó számos tudományterületen dolgozó szakember is nagy haszonnal forgathatja.